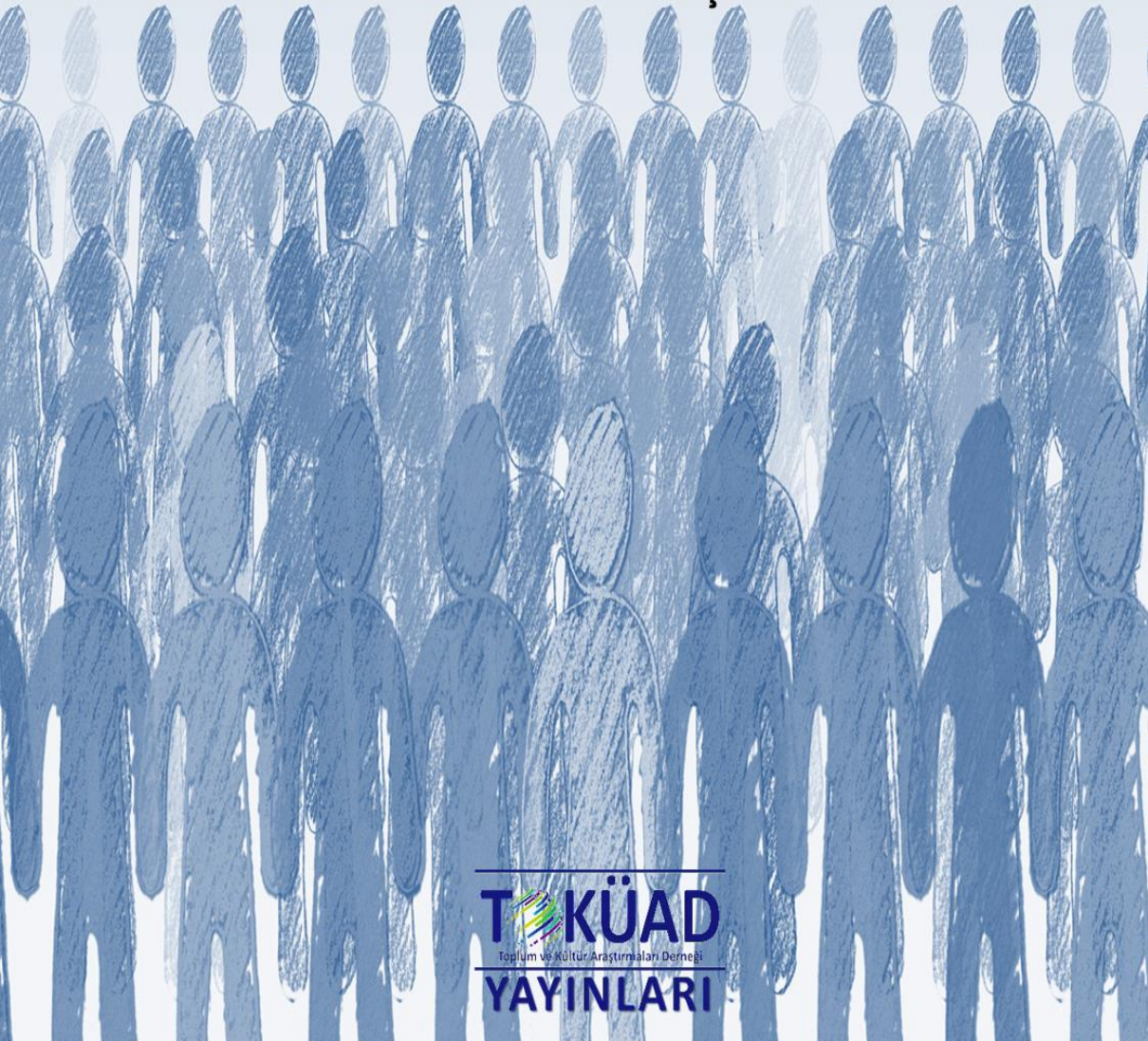

II. ULUSLARARASI
TOPLUM ve KÜLTÜR
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU
(2-4 EKİM 2020)

TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI

Editör

Dr. Mustafa DİNÇ

**II. ULUSLARARASI TOPLUM ve KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU**

(2-4 EKİM 2020)

TAM METİN BİLDİRİLER KİTABI

Editör

Dr. Mustafa DİNÇ

“II. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu
(2-4 Ekim 2020) Tam Metin Bildiriler Kitabı”

Yayın Yılı: 2020

Yayın Yeri: Çanakkale

ISBN: 978-605-80350-6-5

Yayınevi Editörü: Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet AÇA

Kapak Tasarımı: Dr. Mustafa DİNÇ

Kapak İllustrasyonu: Gerd Altmann

Redaktör: Dr. Taner GÖK

© Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneđi
TOKÜAD Yayınları

Dümrek Köyü, No: 130, Merkez/Çanakkale

web: www.tokuad.org.tr

e-posta: tokuad.dernegi@gmail.com

toplumvekulturarastirmalari@gmail.com

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 43391

Kitapta yer alan yazıların hukukî ve akademik sorumluluğu
yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

SEMPOZYUM KURULLARI.....	4
SEMPOZYUM PROGRAMI.....	9
ORTA ASYA VE GÜNEY SİBİRYA TÜRK DESTANLARININ KADIN BAŞKAHRAMANLARI: ALTIN ARIĞ, AY HUUCIN, HUBAN ARIĞ VE CAÑIL MIRZA.....	17
Dilşat HASTÜRK	
GELENEĞİN GÜNCELLENMESİNE BİR ÖRNEK: “ANADOLU MASALLARI PROJESİ”	35
Duygu UYSAL	
ESKATOLOJİ MİTLERİ BAĞLAMINDA MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR KİYÂMETNÂME METNİNİN HALKBİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	46
Doç. Dr. Nursel UYANIKER	
SİVAS ZARA'DA EFSANELEŞEN BİR İSİM: HASAN PEHLİVAN.....	63
Elif TOPÇU	
XIX. ASIRDA İNŞÂ, KİTÂBET VE BELÂGAT İLMİNE DAİR TELİF EDİLMİŞ BİR ESER: MEHMED TEVFİK'İN <i>USÛL -İ İNŞÂ VE KİTÂBETİ</i>	75
Dr. Öğr. Üyesi İsmail YILDIRIM	
18. VE 19. YÜZYILLARDA OSMANLI'DA MODA, KADIN GIYİM KUŞAMI.....	97
Birsen ŞEKER	
FOLKLOR ÇALIŞMALARINDA KULLANILABİLECEK DİSİPLİNLERARASI YENİ BİR YAKLAŞIM: KÜLTÜRDİLBİLİM.....	116
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KESKİN	
TÜRKİYE CUMHURİYETİ SAĞLIK BAKANLIĞI TARAFINDAN COVID 19 İÇİN HAZIRLANAN KAMU SPOTLARININ ARKETİPİK MARKALAŞMA MODELİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	139
Almira KOÇ - Serap KAMACI	
OĞUZ KAĞAN DESTANI VE OSMANCIK ADLI ROMANIN METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA MOTİF YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	159
Can ÇARA - Hayriye Sema MUNGAN	
KİLİS'TE KAYBOLMAYA YÜZ TUTMUŞ BİR ZANAAT: “YORGANCILIK”	178
Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm TARÇIN	
KÜLTÜR EKONOMİSİ BAĞLAMINDA TOKAT BASKI SANATI	194
Songül YEŞİL	
KEŞAN DOKUMALARININ İNCELENMESİ VE DOKUMA TEKNİĞİ KULLANILARAK ALTERNATİF MODEL ÖNERİLERİ	205
Hacere ORHAN	
YEŞİLÇAM FİMLERİNDE OSMANLICA KÜLTÜRÜ	218

**2 | II. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu
(2-4 Ekim 2020) Tam Metin Bildiriler Kitabı**

Begüm ARSLAN	
ÇANAKKALE'DE DEVECİLİK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA DEVELERİN YETİŞTİRİLME SÜRECİ.....	233
Buse DURUK	
CUMHURİYET'İN ONUNCU YILINDA VARLIK DERGİSİ VE İNKILÂP EDEBİYATI.....	251
Dr. Öğr. Üyesi Erdem DÖNMEZ	
DADALOĞLU'NUN OSMANLI KARŞITLIĞININ TEMEL SEBEPLERİ.....	273
Göksel GÖKÇE	
ALAN KILAVUZLARININ ANLATILARINA MÜDAHALE	292
Yasemin BİRTANE	
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TOPLUMSAL DAYANIŞMA POLİTİKALARINA BİR ÖRNEK: HALKEVLERİ SOSYAL YARDIM KOMİTELERİ	302
Prof. Dr. Mehmet OKUR	
ANTİK YUNAN'DA BİR KADIN FİLOZOF: HYPATÍA.....	311
Öğr. Gör. Melek KAYMAZ MERT	
HALK HİKÂYESLERİNİN GÜNCELLENMESİNE BİR ÖRNEK: CEYHUN ATUF KANSU'NUN TAHİR İLE ZÜHRE'Sİ	323
Dr. Öğr. Üyesi Serdar ŞİMŞEK	
GEREDE ODAKLI YAĞMUR YAĞDIRMA TÖRENLERİ	338
Dr. Öğr. Üyesi Esra BİLGE SAVCI	
SULTANDAĞI VE ÇEVRESİNDE SAĞALTMA OCAKLARI VE TEDAVİ UYGULAMALARI	353
Ayşe TOPAL	
NAZARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR BAĞLAMINDA OCAK: ANKARA-ŞEREFLİKOÇHİSAR ÖRNEĞİ	378
İrem KABAY	
TÜRKLERDE AD VERME GELENEĞİNE SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN BAKIŞ	397
Samet AYDOĞAN	
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ TARİKAT VE CEMAATLERİN DURUMU İLE KUR'AN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE HAZIRLADIĞI 1964 TARİHLİ BİR RAPOR.....	418
Prof. Dr. Mehmet OKUR	
TATAR TÜRKLERİNDE ÖLÜM KÜLTÜRÜ.....	429
Öğr. Gör. Dr. Fatma TEKİN	
TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE YILAN VE SÜT İLİŞKİSİNİN SEMBOLİK ANLAMI.....	446
Öğr. Gör. Sibel TAŞ	

3 | II. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu
(2-4 Ekim 2020) Tam Metin Bildiriler Kitabı

TÜRK MİTOLOJİSİNİN GÖRSEL MEDYA'YA AKTARILMASI ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER ..	460
Arş. Gör. Dr. Serkan KÖSE	
SANAL ORTAMDA ŞAMANİZM: “ŞAMAN KİTABI” UYGULAMASI ÖRNEĞİ	466
Hakan TIKDEMİR	
SANAT TARİHİNDE İSA VE MERYEM TASVİRLERİ	482
Arş. Gör. Dr. Bahar Başak ÜSTEL ARI	
ANADOLU'NUN BELLEĞİ TÜRKÜLERİN DİLİNDEN AYRILIK ALGISI	496
Öğr. Gör. Gamze BULGAN	
KARAÇAY - MALKAR KÜLTÜRÜNDE HIÇININ YERİ VE ÖNEMİ	505
Asuman TAVLAN	
GÖRME ENGELLİLERE MASAL DÜNYASININ KAPISINI ARALAMAK MÜMKÜN MÜDÜR?: AKILLI TELEFONLARDA “OMÜ MASAL” UYGULAMASI	520
Arş. Gör. Hasan KIZILDAĞ	
ANNE VE BABA ALGISININ ELEKTRONİK ORTAMA YANSIMALARI ÜZERİNE ANNELER GÜNÜ İLE BABALAR GÜNÜ MESAJLARI BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME	528
Ufuk AYMAZ	
ZİYA GÖKALP'İN ŞİİR VE MANZUM HİKÂYELERİNDE TÜRK MİTOLOJİSİNİN İZLERİ	552
Tuğba AYDOĞAN	
DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL HİKÂYESİ'NDE GÖRÜNÜŞ KATEGORİSİ	569
Şeyma İLHAN	
ATAERKİL TOPLUMDA KADIN ŞAMANIN KONUMU	581
Serap EFEÖĞLU	
TÜRK HALK ŞİİRİNDE VARSAĞI TERİMİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER	594
Barış DEMİRKAYA - Zeynep SELEME İMAMOĞLU	
DİJİTAL YERLİ VE DİJİTAL GÖÇMENLİKTEN DİJİTAL BİLGELİĞE: YOUTUBE'DA YEMEK TEMALİ PAYLAŞIM YAPAN KULLANICILARIN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	622
Yasemin TOKMAK	
İNSAN KURBANINA 'OTORİTE' YAKLAŞIMI: İYİ-KÖTÜ BABA	633
Sinem KARAKÜTÜRK KURT	
İSKİTLERİN TÜRKLÜĞÜ MESELESİ	643
Sema UYANIK	
SAVAŞTAN ARTA KALAN SANAT/ SURİYE	657
Dr. Öğr. Üyesi Savaş Kurtuluş ÇEVİK - Arş. Gör. Dr. Bahar Başak ÜSTEL ARI	

HALK HİKÂyelerİNİN GÜNCELLENMMESİNE BİR ÖRNEK: CEYHUN ATUF KANSU'NUN TAHİR İLE ZÜHRE'Sİ

AN EXAMPLE OF UPDATING FOLK STORIES: TAHİR AND ZÜHRE BY
CEYHUN ATUF KANSU

Dr. Öğr. Üyesi Serdar ŞİMŞEK

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, serdar.simsek@bilecik.edu.tr

ÖZET: Halk anlatılarının politik idealler ve ideolojiler doğrultusunda yeniden yazılmasına ilişkin çalışmaların, 20. yüzyılda oldukça arttığı bilinmektedir. Özellikle bu yüzyıldaki ulus devletlerin yeni kimlik ve meşruiyet kurgusunda, kolektif değer ve kabullerin meydana getirdiği folklor ürünleri anahtar görevi görmüştür. Her ne kadar, yeni otorite sahipleri tarafından halk anlatılarının modernizasyonu halkı eğitmek ve aydınlatmak amacıyla yapıldığı dile getirilse de bu çalışmaların arka planında yeni rejimin görüşlerini kitlelere benimsetme endişesi yer almıştır. Erken Cumhuriyet döneminde de folklor ürünlerinin modernizasyonu projesinin aynı endişe etrafında geliştiğini söylemek mümkündür. Halk arasındaki popüler halk kitaplarının Cumhuriyet'in temel görüşleriyle uyumlu hale getirilmesine dayanan proje, birkaç çalışmayla sınırlı kalmıştır. Erken Cumhuriyet döneminde halk anlatılarının yeni rejimin değerlerini ve kurucu ideolojiyi kitlelere benimsetme düşüncesi, 1960'lı yıllarda toplumsal gerçekçi yazarlar tarafından sürdürülür. Bu yıllarda geleneksel kültürün bir parçası olan bazı halk kitapları, yazarların ideolojik görüşleri etrafında yeniden yazılır. Genel olarak köycülük, halkçılık ekseninde yayınlanan eserlerden biri de Ceyhun Atuf Kansu'ya aittir. "Sevgi Elması" adlı eserinde Tahir ile Zühre hikâyesini modernize eden Kansu, hikâyenin kahramanlarını Cumhuriyet dönemine taşımıştır. Söz konusu eser, Türk halk kitaplarının 20. yüzyıldaki modern versiyonlarına bir örnek teşkil etmesinin yanında halk anlatılarının yeniden yazım sürecinde uğradığı değişiklikleri göstermesi bakımından öneme sahiptir. Bu bildiride Ceyhun Atuf Kansu'nun Tahir ile Zühre hikâyesinin modern yorumu ile geleneksel metin içerik ve biçim açısından karşılaştırılarak iki metin arasındaki değişim tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Tahir ile Zühre, Halk Hikâyesi, Yeniden Yazım, Folklor, İdeoloji.

ABSTRACT: It is known that studies on rewriting folk narratives in line with political ideals and ideologies have increased considerably in the 20th century. Especially in the new identity and legitimacy fiction of nation states in this century, folklore products which created by collective values and acceptances have played a key role. Although it was stated by the new authority owners that the modernization of folk narratives was carried out with the aim of educating and enlightening the public, there was the concern of adopting the views of the new regime to the

masses in the background of these studies. It is possible to say that in the early Republic period, the modernization project of folklore products developed around the same concern. The project, which is based on the harmonization of popular folk books with the basic views of the Republic, was limited to a few studies. In the early Republican period, the idea of popular narratives to adopt the values of the new regime and the founding ideology to the masses is continued by social realist writers in the 1960s. One of the works published in the axis of peasantry and populism in general belongs to Ceyhun Atuf Kansu. Kansu, who modernized the story of Tahir and Zühre in his work titled “Sevgi Elması”, brought the heroes of the story to the Republic period. The work in question is not only an example of the modern versions of Turkish folk books in the 20th century, but also shows the changes that folk narratives have undergone in the rewriting process. In this paper, the modern interpretation of Ceyhun Atuf Kansu’s story Tahir and Zühre will be compared with the traditional text in terms of content and form, and the change between the two texts will be determined.

Key Words: Tahir and Zuhre, Folk Story, Rewrite, Folklore.

GİRİŞ

Genellikle metinlerarası ilişkiler bağlamında değişik metinler arasındaki ilişki kurma metotlarından biri sayılan yeniden yazma “bir metnin kendi yazarı/şairi veyahut başka bir yazar/şair tarafından yeniden yazılması işlemi” (Güvenç, 2019a: 35) şeklinde tanımlanmaktadır. Yeniden yazma, bazı eserlerin farklı yazarların elinde daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamak, kimi unsurlarını düzeltmek amacıyla gerçekleşen bir dönüşüm işlemine dayanır. Öte yandan farklı bir yazarın elinde tekrar yorumlanarak yazılan metin, önceki metinle olan ilişkisini devam ettirir. Kimi yazarlar, halk edebiyatına ait eserleri de yeniden yazma işlemine tabi tutmuşlardır. Geleneksel anlatıları kendi sanat anlayışları içinde tekrar yorumlayıp modern bir metin hâline getiren yazarların oluşturduğu metinlerin anlamsal ve biçimsel açıdan bazı değişikliklere sahip olduğu da bilinmektedir. Bununla birlikte halk edebiyatı ürünlerinin politik amaçlar doğrultusunda yeniden yazıldığını da belirtmek gerekir. Özellikle 20. yüzyılda modern devletlerin kitleleri ortak bir kimlikte buluşturma hedefiyle ilişkili olarak birçok folklor eserinin siyasal iktidar marifetiyle ideolojik versiyonlarının üretildiğine şahit olunur. Kimi zaman yeniden yazma veya dönüştürme işlemi devlet eliyle gerçekleştirilirken bazen de belli ideolojik gruplar tarafından uygulanmıştır. Örneğin 1960’lı yıllarda Batı Almanya’da halk hikâyelerinin ve peri masallarının politikleşmiş versiyonları özel yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Özellikle ünlü Grimm masallarının, sosyalist düşünceye mensup yazarların birtakım

müdahale ve yorumları sonucunda radikal versiyonları üretilmiştir (Zipes, 2018: 133-178).

Türkiye’de de Tanzimat döneminden itibaren başlayan halk anlatılarının güncellenmesiyle ilgili çalışmaların (Duymaz, 2015) Cumhuriyet dönemiyle birlikte devam ettiğini söylemek mümkündür. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Süleyman Tevfik, Selami Münir, M. Zeki Korgunal gibi yazarların siyasal otoritenin herhangi bir teşviki olmaksızın başlattıkları halk kitaplarını güncelleme çalışmaları, 1937 yılında siyasal iktidar tarafından da sahiplenilir (Öztürk, 2006). Muhtelif halk kitaplarının modernleştirilmesine dayanan faaliyetlerin daha sonraki yıllarda da aynı amaç ve niyet doğrultusunda çeşitli grup ve resmî kurumlar tarafından sürdürüldüğü bilinmektedir.

Halk kitapları içinde muhtelif yazar ve şairler tarafından yeniden yazılan veya modernize edilen hikâyelerden biri de Tahir ile Zühre’dir. Klasik hikâyelerden biri kabul edilen Tahir ile Zühre hikâyesi, sözlü ve yazılı kaynaklarıyla birlikte neredeyse bütün Türk boyları arasında yayılmıştır. Araştırmacılar tarafından Azerbaycan sahasında 16. yüzyılda teşekkül ettiği tespit edilen (Türkmen, 2015: 172-173) hikâyenin yeniden yazılmış örnekleri de oldukça fazladır. Eflatun Cem Güney, M. Zeki Korgunal, Fevzi Gürgen, S. Münir Yurdatap, Afşar Timuçin, Tarık Dursun K. gibi yazarlar, kendi tasarrufları ve görüşleriyle hikâyeyi yeniden yazmışlardır. Hikâyenin sinema, opera gibi çeşitli sanat dallarında da modern yorumları yapılmıştır (Türkmen, 2015).¹

Bu bildiride, 1972 yılında Ceyhun Atuf Kansu tarafından “Sevgi Elması” adıyla yayımlanan Tahir ile Zühre hikâyesinin modern versiyonu ele alınmıştır. Yazar, metni yeniden yazarken, hikâyenin olay örgüsüne, tip ve motif unsurlarına önemli ölçüde müdahalede bulunmuştur. Hikâyeyi sınıf çatışması eksenine oturtmaya çalışmış, kendi ideolojik görüşlerinin bir vasıtası haline dönüştürmüştür. Türk Dil Kurumu’nun “Halk için Kitaplar” dizisinden yayımlanan eserin, güncelleme işlemine tabi tutulurken uğradığı değişikliklerin tespit edilmesi ve yazarın dünya görüşü doğrultusunda yaptığı ilavelerin değerlendirilmesi, bildirinin amaçları arasındadır.

---

¹ 1952 yılında Ömer Lütfi Akad tarafından filme alınan Tahir ile Zühre filmiyle ilgili bir değerlendirme için bk. (Güvenç, 2020: 327-331).

1. HALK KİTAPLARININ YENİDEN YAZIMI

Erken Cumhuriyet döneminin en önemli meselelerinden biri, halk eğitimi meselesidir. Özellikle nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan köylülerin eğitimi ve aydınlatılması başlıca tartışılan konular arasındadır. Öte yandan modern bir ulus devlet olarak kurulan ve yeni bir birey ve toplum modelini benimseyen devletin dayandığı inkılap ve prensiplerin kitleler arasında yaygınlaştırılması da önemli sorunlardan biridir. Bu dönemde kurulan Millet Mektepleri, Halkevleri, Köy odaları gibi teşekküllerin kuruluş gayesi de köylü toplumunun eğitilmesine yöneliktir (Gürçağlar, 2018: 216). İşte bu dönemde uygulanmaya çalışılan halk kitaplarının modernleştirilmesi projesinin de halk terbiyesi ve eğitimi bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Erken Cumhuriyet döneminde halk anlatılarının modernize edilmesiyle ilgili ilk girişim, Dâhiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından 1937 yılında yayınlanan genelge ile gerçekleşir. Çeşitli yazar ve yayınevlerine gönderilen genelgede, halk kitaplarının yeniden yazımı projesi ele alınmaktadır. Buna göre genelgede farklı yazar ve yayınevleri tarafından neşredilen halk kitaplarının irticayı telkin eden hurafelerle dolu olduğu belirtilir. Diğer yandan bu tür kitapların konuları bakımından eski ve bayat bir zihniyetin tekrarı ve yaratılmak istenen yeni insan idealine aykırı bir ideolojinin ve geleneğin bir mahsulü olduğu iddia edilir. Dolayısıyla “köy ve kasabalardaki geniş halk yığınlarının okuma ihtiyacını karşılamak ve bu vasıta ile onların milli ve kültürel terbiyeleri üzerinde müessir olmak ve telkin yapıldığı hissini vermeden, okuyanı sevindiren, acındırarak tesir almak amacıyla yeni halk hikâyeleri ve romanları yazdırmak istiyoruz” şeklinde genelgenin esas amacı açıklanır (Elçin, 1967). Buna göre Âşık Garip, Köroğlu, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Yedi Alimler, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Şahmeran, Kerem ile Aslı, Nasrettin Hoca ilk ilk seride çıkması planlanan halk kitapları olarak belirlenir. Genelgenin en dikkat çekici yönlerinden biri, yeniden yazılmak istenen eserlerdeki kahramanların sinema endüstrisinin kahramanı Mickey Mouse gibi olması istenmesidir (Öztürk, 2006; Güvenç, 2019a). Geleneksel kültürün kahramanlarının tıpkı Mickey Mouse karakteri gibi yeni maceralar yaşayıp modern hayatın tatbikinde rol üstlenmeleri istenmektedir. Dolayısıyla projenin öncelikli amacının rejimin değer ve kabullerini yansıtan eski kahramanların yeni maceralarının yazılması olduğu söylenebilir.

Matbuat Umum Müdürlüğü'nün söz konusu genelgesinden iki yıl sonra, 1939 yılında düzenlenen I. Türk Neşriyat Kongresi'nde de halkın eğitimi meselesi çerçevesinde halkın okuyacağı kitaplara dair tartışmalar yapılır. Kongre için İstanbul Üniversitesi'nin hazırladığı raporda "halkın ve bilhassa köylünün edebi zevkını tatmin etmekte olan Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zühre ve Battal Gazi Üniversitesi gibi bazı geleneksel halk hikâyelerinin yeni hayat şartlarına göre tadili teklif edilir "(Gürçağlar, 2018: 218).

Halk kitaplarının güncellenmesi ve yeniden yazılmasıyla ilgili dönemin aydınlarının ekseriyeti, bu tür bir girişimin yararlı bir netice verebileceği kanaatini taşır. Öte yandan eski kahramanların eski hayatın temsilcileri olduğu, yeni kahramanların toplumun gelişmesinde rol alan şahsiyetlerden seçilmesini öneren yazarlar da bulunmaktadır. Bazı yazarlar ise halk tarafından sevilen, saygı duyulan kahramanların karakterine zarar vereceği endişesiyle bu türden modernleştirme-uyarlama işlemine karşı çıkarlar (Güloğul, 1939).² Diğer yandan halk hikâyeleri üzerine incelemelerde bulunan Pertev Naili Boratav da güncelleme çalışmalarına olumsuz bakar. Halk hikâyelerinin modernleştirilmeyeceğini belirten Boratav, böyle bir modernizasyon işleminin hikâyelerin esas karakterlerini kaybetmesiyle sonuçlanacağı fikrindedir. Zira yeni modern hayatı öğretecek eserlerin yeni türlerde yazılmış eserlerin görevi olduğunu; fakat halkın hayat ve kültür seviyesinin de değişmedikçe, modern eserlerin zihniyetini benimsemesine engel teşkil edeceğini söyler. Boratav bu türden eserlerin telkin ve propaganda eserleri olamayacağını, bunların esas işlevinin eğitim değil, eğlendirme işlevine sahip olduğunu belirtir. Aynı zamanda yeniden yazılmış, modernize edilmiş eserlere halkın pek de rağbet etmediğine dikkat çeker (Boratav, 2014: 159-160). Boratav'ın da vurguladığı gibi, proje doğrultusunda birkaç eser kaleme alınmış; fakat bu eserler de halk arasında rağbet görmeyerek arzu edilen etkiyi yaratmamıştır.

---

² Halk kitaplarının modernize edilmesine yönelik en ilginç tepki Orhon Seyfi Orhon'dan gelir. Zira yazar, Asri Kerem adıyla yazdığı mizahi hikâyede kahraman Kerem'in kendi bağlamından kopartılıp modern dünyaya getirilmesiyle komik bir hale bürünebileceğini mizahi bir dille anlatır. Geleneksel kültürün değerlerine sahip kahramanların modern dünyanın değişen sosyo-kültürel şartlarında uyum sağlayamayacağını bu eser yoluyla ortaya koymaya çalışır (Güvenç, 2019b).

2. KÖY ENSTİTÜLÜ YAZARLARIN YENİ YORUMU

Erken Cumhuriyet dönemindeki başarısız girişimden sonra, halk kitaplarının yeniden yazımı projesi 1950’li yıllardan itibaren toplumsal gerçekçi yazarlar tarafından sürdürülür. Bu yıllarda geleneksel kültürün bir parçası olan bazı halk kitapları, yazarların ideolojik görüşleri etrafında yeniden kaleme alınır. Özellikle köy enstitülü yazarların oluşturduğu köy romancılarının eserlerinde sıklıkla işledikleri ezen-ezilen hâkim anlayışından (Irmak, 2018) izler taşıyan bu proje, köylülerin geleneksel metinlere duyduğu bağılıktan faydalanma amacını taşır. Bu anlayışın ilk adımları, “*köydeki öğretmen, öğrencinin ve halkın işine yarayacak kitapları çıkarmağa*“ başlayan İmece Yayın Kooperatifi tarafından atılır. Buna göre halk kitapları dizisi, Fakir Baykurt’un Kerem ile Aslı, Talip Aydın’ın Ferhat ile Şirin, Ceyhun Atuf Kansu’nun Tahir ile Zühre, Mehmet Başaran’ın Köroğlu ve Dursun Akçam’ın Âşık Garip eserlerinden oluşacağı haber verilir. Bu eserlerin “yeni edebiyatımızın tanınmış imzaları tarafından, halkın severek okuyacağı biçimde yazılmış, bol resimli, çekici kitaplardır. Yeni kurulmaya başlayan Halk Okuma Odalarının en sevilen kitapları bunlar olacaktır” iddiasıyla yayınlanacağı belirtilse de (Duymaz, 2015: 17) söz konusu diziden sadece Kerem ile Aslı (1964), Ferhat ile Şirin (1965) kitapları yayımlanır.

Bu dizide yayımlanan halk kitaplarının, ideolojik perspektifle yeniden yazıldıklarını söylemek mümkündür. Söz konusu dizide yayımlanan Fakir Baykurt’un Kerem ile Aslı eseri üzerine bir incelemede bulunan Ali Duymaz (2015), yazarın toplumsal gerçekçi bir anlayışla hikâyeyi sınıfsal bir zemine çekme gayretinden söz eder. Baykurt’un oluşturmak isteği sınıfsallığın oldukça yüzeysel kaldığına işaret eden Duymaz, yazarın halk hikâyelerinin temel mesajlarını değiştirmek suretiyle halkçılıkla da bağdaşmayan bir tutum içinde olduğunu ve nihayetinde hikâyenin yeniden yazımının başarısız bir denemeden öteye geçemediğini belirtir. Metin Özarlan da halk hikâyelerinin yeniden kaleme alan yazarların “ideolojik ilave ve indî iddialara” yer vermiş olmalarından ötürü başarılı olamadıklarını belirtir (Özarlan, 2019: 38).

3. TÜRK DİL KURUMU HALK İÇİN KİTAPLAR DİZİSİ

İmece Yayın Kooperatifi tarafından yarım bırakılan halk kitapları dizisi, 1972 yılında Türk Dil Kurumu tarafından devam ettirilir. “Halk için Kitaplar” dizisinin hazırlanma amacı, “*Türkçe sözcükleri yayın yoluyla çoğunluğa ulaştırmak, benimsetmek, okuma sevgisi aşılacak, dil*

devriminin gerekliliğini somut örnekleriyle göstermek” şeklinde gösterilir. Kitapların hazırlanmasında göz önünde bulundurulacak hususlar arasında “Öz Türkçe sözcükler halkın sözlü ve yazılı anlatım geleneğine uygun bir düzen içinde ve sindirilerek verilmelidir” ve “bu diziden çıkan kitaplarda, konu gerektirdikçe ve yeri geldikçe Atatürk devrimlerine ve Atatürk ilkelerine değinilerek sindirici biçimde açıklanmalı, çağdaş kültür ve uygarlığa ulaşma yolunda çaba göstermenin gerekliliği belirtilmelidir” maddeleri bulunmaktadır. Ayrıca derleme niteliği taşıyan folklor ürünlerinin dizinin dışında bırakıldığı belirtilir (TDE, 1972/247: 61-62). Dizide Türk büyükleri, ünlü komutanlar, yiğitlik destanları, halk ozanları, halk öyküleri, masallar gibi başlıklar bulunacağı haber verilir. Bu diziden 1972 yılında Ali Püsküllüoğlu’nun Efsaneler, Bilgin Adalı’nın Âşık Garip, Orhan Ural’ın Üç Destan, İbrahim Zeki Burdurlu’nun Kendi Bir Karış Sakalı Üç Karış, Aziz Nesin’in Leyla ile Mecnun, Ceyhun Atuf Kansu’nun Sevgi Elması, Adnan Binyazar’ın Dedem Korkut’tan Öyküler ve Oya Adalı’nın Dadaloğlu eserleri yayımlanır.

Türk Dil Kurumu’nun başlattığı halk kitapları projesinin ilgili maddelerinden anlaşılacağı üzere, halk kitaplarının yeniden yazımı, resmî ideolojinin ekseninde yapılacağı açıkça belirtilir. Bu bakımdan kurumun egemen ideoloji çerçevesinde halk kitaplarının yeniden anlamlandırılarak ideolojik bir aygıtı dönüştürme gayesi güttüğü söylenebilir. Diğer yandan halk arasından derlenen metinlere, ilgili projede yer verilmeyeceğinin açıkça vurgulanması da ideolojik bir işleme tabi tutulan eserlerin dikkate alınacağını gösterir. Bu bakımdan 1937 yılındaki genelgenin amaçlarıyla paralellik gösterir. Halk kitaplarının bu yeniden yazım projesinin dikkate değer yönlerinden diğeri de kurumun bünyesinde türetilen Öz Türkçe kelimelerin halk kitapları vasıtasıyla yaygınlaştırma amacını taşımasıdır. Böylelikle yeniden kaleme alınan halk kitaplarının kurumun dil politikasıyla da uyumlu olması amaçlanır.

3.1. Ceyhun Atuf Kansu’nun Tahir ile Zühre’si

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin dikkate değer şairlerinden biri sayılan Ceyhun Atuf Kansu, farklı edebi türlerdeki eserlerinde Atatürk ilke ve inkılaplarını savunan bir şair olarak temayüz etmiştir. Şiirlerinde insan, aşk, doğa vb. ferdi temaların yanında Atatürkçülük, inkılap, halk düzeni, Anadolu gibi sosyal temalara sıklıkla yer veren şairin, bilhassa 1960’lı yıllardan itibaren toplumcu gerçekçi anlayışla sosyal ve politik konulara ağırlık verdiği şahit olunur. Nitekim Kansu da şiirlerinde politikanın

estetiğini yapma taraftarı olduğunu belirtir. Halk düzeninin şairi olarak kabul ettiği Pir Sultan Abdal gibi, kendisini de halk düzenini savunan bir ozan olarak tanımladığını söyler (Erkal 1998: 52). Şiirlerinde halk şiiri geleneğinden de faydalanan Kansu, aynı zamanda Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre gibi halk hikâyelerini nazma çekmiştir (Kansu, 1969). Sevgi Elması adını verdiği eserinde ise Tahir ile Zühre hikâyesini yeniden yazmıştır. Tıpkı köy enstitülü yazarlar gibi ağa-köylü, ezen-ezilen hâkim söylemi içinde eseri kurgulamıştır, Bu bakımdan hikâyeyi politik bir yoruma dönüştürmüştür. Onun halk kitaplarını modernleştirme ve halk eğitimi vasıtası olarak kullanmasının arka planında, kendisinin de akrabası olan ve çalışmalarına duyduğu hayranlığı muhtelif eserlerinde vurguladığı İsmail Hakkı Tonguç'un bulunduğu iddia edilebilir. Zira henüz 1930'lu yılların başlarında halk kitaplarının halk eğitiminde işlevsel bir araç olarak kullanılabilmesine dair Tonguç'un yazıları bulunmaktadır (Öztürk, 2006: 55). Nitekim köy enstitülü yazarların da halk kitaplarını yeniden yazmaya yönelik ilgilerinin kökeninde, her zaman Tonguç Baba olarak andıkları İsmail Hakkı Tonguç'un olduğu söylenebilir.

1972 yılında Türk Dil Kurumu'nun Halk için Kitaplar dizisinden yayımlanan "Sevgi Elması"³ adlı eser, Tahir ile Zühre hikâyesinin yeniden yazımıdır. Eserin ön sözünde Kansu, şu bilgileri verir:

"Halk anlatıcıları yüzyıllar boyu Ferhat demişler, Şirin demişler, Aslı demişler, Kerem demişler, Tahir demişler, Zühre demişler; nice güzel öyküler, masallar anlatmışlardır. Bizler de Türk halkının anlatı kaynağına eğilerek, halk kitaplarından su içerek, masalın büyüsunü, anlatımın yapısını bozmadan Zühreleri, Aslıları, Tahirleri, Keremleri günümüze getirelim istedik. Anlatılarımıza arı Türkçenin balını, günümüz halini koyalım dedik. Okurlarımız tatlı tatlı okusunlar, okurken halk kitaplarından gelme o tadı bulsunlar diye, gelenekten ayrılmadık ama konuyu da olayları da insanları da günümüze getirmekten alamadık..." (Kansu, 1972: 5).

Dikkat edileceği üzere, Kansu hikâyeyi yeniden yazarken geleneğe sadık kalarak bir uyarlama işlemi yaptığını belirtir. Fakat hikâyenin olay örgüsü, motif yapısı ve içerik özellikleri yakından incelendiğinde oldukça farklı bir metin ortaya çıktığını, geleneksel hikâyenin biçimsel ve anlamsal olarak birtakım değişikliklere uğradığını söylemek mümkündür.

³ Söz konusu eserin, ilk olarak İmece Yayın Kooperatifi'nin hazırladığı "Halk Kitapları" dizisinden neşredileceği duyurulur, fakat yayımlanma imkânı bulamaz. Eserin ilk baskısı, 1972 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yapılır. 2011 yılında ise Um:ag Yayınları tarafından ikinci baskısı gerçekleştirilir.

Yazar masal olarak tanımladığı metnin başında Tahir ile Zühre'nin Kaf dağına aşarak günümüze geldiğini, “masal anası”nın da “Cumhuriyet gününde ve Mustafa Kemal'in yurdunda” günümüzün Tahir ile Zühre'sini anlattığını kaydeder. Böylelikle kendisini masalların geleneksel anlatıcısı masal anası olarak konumlandırır (Kansu, 1972: 7). Anlatıda herhangi bir zaman belirtilmemesine rağmen, Tahir'in Anıtkabir'i ziyaret etmesi, Pulur Okulu'nda öğrenim görmesi gibi ipuçlarından, metindeki olayların 1950'li yıllar yarısında geçtiği tahmin edilebilir.

Hikâyenin varyantlarında kahramanların aileleri çoğunlukla sosyal statü bakımından eşit değildir. Zühre'nin babası “bütün varyantlarda ya siyasi bir iktidar sahibi ya da zengin, aristokrat bir kişi olarak gösterilir (Türkmen 2015: 30). Kimi zaman padişah-vezir ikiliğinde olan bu durum, Kansu'nun eserinde ağa-köylü ikiliğinde gözükür. Esasen halk hikâyelerinde kahramanların genellikle farklı toplumsal tabakalara mensup olmalarının yazarı modern yorumunda da devam ettirildiği iddia edilebilir. Fakat metnin ilerleyen bölümlerinde bu özelliğin sınıf bilinci kazandırma işlevinde kullanıldığı göze çarpar.

Hikâyenin varyantlarında kahramanların doğumu, genellikle kutsal bir dervişin ailelere verdiği mucizevi bir elma neticesinde gerçekleşir (Türkmen, 2015: 31-38). Varyantlarda derviş, şeyh, pir olarak adı geçen yaşlı kimse, Kansu'nun kurguladığı metinde “Yunus Emre gönüllüsü bir ermiş”e dönüşür (Kansu 1972: 8). Kansu'nun kahramanların mucizevi doğumunda rol oynayan olağanüstü şahsiyet olarak Yunus Emre gönüllüsü bir ermişi tercih etmesi tesadüf değildir. Zira Yunus Emre'nin yazarın düşünce dünyasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Yazar, 1940'lı yıllardan itibaren hümanist dünya görüşü içinde yorumlanan Yunus Emre (Ocak, 2009: 98-108) algısına sahiptir. Onun düşüncesinde Yunus Emre, Türkçenin sesi olmasından başka “dost düzeni savaşçısı, insanları kardeşlikle bağlamak isteyen gönül demetçisi”dir (Kansu, 1971: 425). Dolayısıyla yazarın kendi fikirleri doğrultusunda meşru gördüğü bir dinsel kimliği metne yerleştirdiği söylenebilir.

İlk epizota bağlı olan kahramanların eğitimi motifi, hikâyenin varyantlarında rastlanır. Varyantlarda kahramanların eğitimi, ailelerin kendi isteklerinin bir sonucudur (Türkmen, 2015: 179). Fakat Kansu'nun metninde bu durum, köydeki okula tayin edilen bir öğretmenin sayesinde gerçekleşir. Zira çocuklarını okula göndermek istemeyen aileler, öğretmen tarafından ikna edilirler. Özellikle öğretmen, Tahir'in babasını “Mustafa

Kemal babamız, çobanı da okutun ki ağa çoban bir olsun” sözleriyle ikna eder (Kansu, 1972: 9). Burada köy toplumunun eğitime karşı var olan ön yargılarının bir eğitmen sayesinde kırılması işlenir. Diğer yandan köy ve kasabalardaki okur kitlesine hitap eden halk kitapları vasıtasıyla öğretmenin köy hayatını değiştiren bir nefer olarak tasvir edildiğini söylemek mümkündür.

Kansu, hikâyeyi masal olarak tanımlar, fakat yeni metinde masal türüne ait çok fazla unsur bulunmaz. Özellikle masallardaki kalıp ifadelerin tekerlemelerin yokluğu dikkat çekicidir. Kansu her ne kadar masal üslubunu yakalamaya çalışsa da bunda başarılı olamaz. Hikâyenin asıl metni nazım-nesir karışık bir yapıya sahiptir. Halk hikâyelerinde kahramanların duygu ve düşünceleri nazımla aktarılırken, olay örgüsü nesir kısmında verilir. Kansu'nun kurguladığı metin de nazım-nesir karışık yapıdadır. Fakat kahramanların birbirleriyle iletişimde diyalog tekniğinden de yararlanır Hikâyedeki şiirler, geleneksel varyantlardaki sayıya göre oldukça azdır. Şiirler, yazar tarafından kaleme alınmıştır. Diğer yandan Tahir şile Zühre mâni tarzındaki şiirleriyle bilinmektedir. Kansu da metnin kimi yerlerinde bu söyleyiş tarzına bağlı kalmıştır.

Gülün gölgesi olur,
Dalın dalgası olur,
Senin gölgede Zühre'm,
Kim yatar, kim oturur

Benim gölgemde duran
Dal bedenimi saran,
Bir elmanın yarısı,
Güneşi bana vuran (Kansu, 1972: 15)

Kansu'nun kaleme aldığı metindeki dikkate değer unsurlardan biri de Tahir'in köy enstitülü bir öğretmen olarak kurgulanmasıdır. Metinde Kansu adını anmasa da kahraman Tahir'in eğitim gördüğü Pulur okulu,⁴ köy enstitülerinin eğitim ve öğretim modelini yansıtır: “...Tahir burada tuğla, çamur, yapı öğrenmiş, baş dikmeyi, dağ yıkmayı, buralara eşit gelinen günleri, sonra sonra bölüm bölüm bölünen dinleri, birlikte ekilip birlikte biçilen toprakları, sonra sonra ağaların elinde kalan toprakları ve de babasının neden ağa kapısında çoban hâline düştüğünü öğrenmiş. Bu

⁴ 1953 yılında kapatılan köy enstitülerinin arasında 1942 yılında kurulan Erzurum/Pulur Köy Enstitüsü de bulunmaktadır (Bahadır, 2002: 284).

arada Karacaoğlu, Dadaloğlu, Âşık Veysel saz öğrenmiş”. Tahir okulu bitirince doğduğu köye öğretmen olarak gönderilir ve köy çocuklarını “Atatürk kalem aşısıyla aşılar” (Kansu, 1972: 19). Burada Tahir’in sadece mesleki bilgileri, saz çalıp türkü söylemeyi öğrenmediği, sınıfsal anlamda da bir bilinçlenme yaşadığı da yazar tarafından vurgulanır. Kansu’nun söz konusu metninde, Tahir’i köy enstitülü bir öğretmen olarak kurgulaması sebepsiz değildir. Zira Kansu’nun düşünce dünyasında köy enstitülerinin ayrı bir yeri vardır. Cumhuriyet inkılaplarının, özellikle halkçılık ilkesinin tatbikinin merkezi kurumları olarak, İsmail Hakkı Tonguç’un kurduğu köy enstitülerini gören Kansu, bu kurumların yeni bir ulus inşa sürecinde halkın eğitilmesinde ve bilinçlenmesinde son derece önemli işlevler üstlendiğini çeşitli eserlerinde dile getirir (Erkal, 1998: 290-295).

Kansu’nun metninde kahramanların modern dünya ile ilişkilerinin sınırlı olduğu göze çarpar. Olaylar daha ziyade köy ve çevresinde geçer. Yazar, modern dünyaya taşıdığı kahramanlar vasıtasıyla modern hayatı ve buna bağlı ortaya çıkan diğer unsurları işlemek yerine, köydeki sorunları temel almıştır. Dolayısıyla Tahir’in Ankara yolculuğu, şehir ve modern unsurlarla teması bakımından önemlidir. Tahir burada trenle Ankara’ya giderken yolcuların isteği üzerine tünel için türkü yakar:

.....
Cumhuriyet gelmiş kurmuş çadırı,
Dinamiti vermiş yıkılmış hatırı,
Mühendisler ölçmüş ray döşemişler,
Bir dağdan bir dağa köprü bu yollar (Kansu, 1972: 25).

Her ne kadar Tahir bir öğretmen olarak gösterilse de okulda öğrendiği saziyla türküler söylediği metnin farklı yerlerinde vurgulanır. Yazar, kimi yerlerde Hak aşığı olarak tanımladığı Tahir’in gelenekteki rolüne dikkat çeker. Fakat metninde âşıklık ön planda değildir.

Metnin en ilgi çekici kısımlarından biri de kahraman Tahir ile Mustafa Kemal Atatürk’ün olağanüstü bir şekilde karşılaşmasıdır. Halk hikâyelerinde kahramanların en müşkül durumlarında ortaya çıkıp onlara yardım eden olağanüstü yardımcı ihtiyar tipi, yazarın eserinde Mustafa Kemal Atatürk’e dönüşür. Kansu, halk hikâyelerinin geleneksel tiplerini günümüz şahsiyetlerine uyarlamıştır. Hikâyenin geleneksel varyantlarında sürgüne gönderilme motifine uygun olarak Kars’a tayin edilen Tahir, uğradığı haksızlığa çare bulmak için Ankara’ya gider. Çeşitli başvurularına karşın bir netice alamayan Tahir, son olarak Anıtkabir’e uğrar. Atatürk’ün

kabrini ziyaret ettikten sonra bir türkü yakar. Bu esnada ona, Oğuz Kağan destanındaki bozkurdu andırır bir şekilde “*boz gömlek, gök kasketli*” Mustafa Kemal Atatürk görünür. Başından geçenleri, ağanın zulmünü Atatürk’e aktaran Tahir’e Atatürk’ün verdiği cevap şu şekildedir:

“Nasıl olur, ... Ben değil miyim ağalığı, paşalığı, kaldıran, ben değil miyim, bu yurttan çobanı beyle bir eden, nasıl oluyor bu iş? ...Kalk ayağa, doğru kendi köyüne gideceksin, orada işine başlayacaksın, ben varken ne bey ne ağa kimse kılına dokunamaz senin, Ben Pulur okulunu da güzelim yasaları da o güzelim işleri de çoban oğlu ile bey kızı bir olsun diye yaptım. Kalk haydi köyüne dön, işine başla, sen benim çocuğumsun, köyde benim habercimsin, Korkusuz, ürküşüz yaşa, halk düzenini çıkar başa! (Kansu, 1972: 30).

Daha sonra Atatürk, yurdun dört bir yanına telgraf gönderir:

“Bu günden sonra ne ağa, ne bey, halkı ezecek, ne de benim aziz halkım ağaya, beye kul olacak. Olacaksa herkes hakka, yasaya kul olacak, olacak herkes bir kardeş olacak, ağa, bey, çoban olmayacak, olacaksa, herkes halk içinde insan olacak. İşte bu kadar her birimizin adı kavim kardeş Türk, bunları yazan ben, halkın babasıym Gazi Mustafa Kemal Atatürk “(Kansu, 1972: 31).

Buna göre yazar, sınıf çatışması ekseninde kurguladığı eserinde, düşüncelerinin meşruiyetini Atatürk’e başvurarak sağlamaya çalışır. Halk düzenini inşa etme görevinin de köydeki öğretmeninin vazifesi olduğunu vurgular.

Hikâyenin varyantları ile Kansu’nun yeniden yazdığı metin arasındaki önemli farklılıklardan biri de imtihan motifidir. Kansu’nun kaleme aldığı metinde kahraman Tahir’e, Zühre’nin babası ağa tarafından iki görev verilir. İlk görevi olan Bayburt’taki Keçi Kalesi’ne bayrak dikme kara yılanın yardımıyla yerine getiren Tahir’in diğer görevi dağ delip köye su getirmektir. Yazar, “Ferhat gibi” alt başlığıyla Ferhat ile Şirin hikâyesine göndermede bulunarak, bu motifi söz konusu hikâyeden aldığını gösterir. Zira bu motif daha ziyade Ferhat ile Şirin hikâyesinde görülmektedir (Özarlan 2019: 85). Yazar bu motifi de tekrar kurgular. Metinde Tahir, dağ delme görevinde Zühre ile çalışır. (Kansu, 1972: 34-42). Geleneksel anlatılarda böyle bir duruma rastlanılmaz. Burada kolektif hayat ve çalışma şekline vurgu yapılır.

Yazarın yeniden kaleme aldığı Tahir ile Zühre hikâyesindeki Tahir, bir aşk macerası içinde gözükse de arka planda ağalık düzenine karşı

mücadele eden bir öğretmen kimliğini taşır. Diğer bir ifade ile hikâyede aşk macerasından ziyade sınıf bir mücadelesi esas alınır. Zira ağa-köylü çatışmasını aşklarıyla aşmaya çalışan sevgililer önlerine çıkan engelleri bireysel gayretlerinin yanında köylülerin yardımıyla üstesinden gelirler. Özellikle metnin son bölümünde, kızını Tahir'e vermek istemeyen ağaya karşı köylüler başkaldırır ve böylelikle âşıklar birbirlerine kavuşur (Kansu, 1972: 44-46). Kansu hikâyenin varyantlarında bulunan farklı tabakalara mensup kahramanları, sınıf çatışmasının kalıplarına uygun olarak tekrar yorumlamıştır. Nitekim Kansu, şiirlerinde de ezilen, sömürülen insanların ağalara karşı olan mücadelesini sıklıkla dile getirir, öte yandan halkı ağalık kurumuna karşı topyekûn mücadeleye çağırır (Erkal, 1998: 97-98). Bu anlamda yazar, yeniden kaleme aldığı halk hikâyesinde de diğer eserlerinde işlediği konuları ve ideolojik mesajlarını farklı bir türe taşımıştır. Hikâyenin tip ve olay örgüsünü, sınıf mücadelesi ekseninde yorumlamış ve anlatıya dâhil edilen kimi unsurlar neticesinde hikâyeyi anlamsal olarak dönüştürmüştür.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Tahir ile Zühre hikayesini yeniden yorumladığı veya güncellediği eserinin 1930'lu yıllarda başlatılan inkılap edebiyatı yaratama projesinin 1960'lı yıllardaki devamı olduğunu söylemek mümkündür. Fakat söz konusu eser, yazarın ideolojik görüşlerinin etkisiyle farklı bir halkçılık yorumuna yaslanmaktadır. Nitekim 1930'lu yılların Kemalist elitlerin halkçılık düşüncesi ile Kansu'nun da benimsediği hissedilen köy enstitülü yazarların halkçılık anlayışı birbirlerinden oldukça farklıdır (Duymaz, 2015). Diğer yandan 1937 yılındaki genelgenin ardından yayımlanan eserlerde çoğunlukla halk kitaplarındaki kahramanların modern hayattaki tezahürleri işlenmiştir. Hâlbuki Duymaz'ın da belirttiği gibi halk hikâyelerini yeniden kaleme alan köy enstitülü yazarlar, bu hikâyeleri sınıfsal bir zemine çekme gayesi gütmüşlerdir (Duymaz, 2015: 21). Behçet Necatigil de Türk Dil Kurumu'nun halk için kitaplar dizisinden çıkan Bilgin Adalı ve Ceyhun Atuf Kansu'ya ait eserlerin, halk kitaplarının geleneksel edasından uzakta, güdümlü birer yeni yaratı olduğuna dikkat çeker ve bu kitaplara yapılan fazla müdahalenin de eski ahşap binanın yanına modern bir başka yapmaktan farkı olmadığını belirtir (Necatigil: 1999: 150-151).

SONUÇ

Tahir ile Zühre hikâyesinin yeniden yazımında Ceyhun Atuf Kansu, ideolojik ve propaganda niteliğinde bir eser meydana getirmiştir. Zira halk

hikâyesinin yeniden yazımında Kansu, güncelleştirme işleminden ziyade, kendi ideolojik görüşlerine uygun bir metin oluşturmuştur. Kuru bir sınıf çatışması içinde kurgulanan eserde, anlamsal ve biçimsel dönüşümler oldukça fazladır. Geleneksel hikâyeye birtakım müdahalelerde bulunan yazar, halk hikâyesinin yapısını bozmuş, hikâyeyi adeta ideolojik telkin vasıtasına dönüştürmüştür. Metnin 1960'lı ve 1970'li yıllardaki Atatürkçü ve sol görüşün etkileşim hâlinde olduğu, yeni bir dil ve söylem geliştirdiği bir dönemin izlerini taşıdığını, aynı şekilde köy edebiyatı/romanı anlayışının kalıplarını ihtiva ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle eserdeki hâkim sınıfsal yaklaşım, eserin köylülere sınıf bilinci kazandırmak amacıyla oluşturulduğunu gösterir.

20. yüzyıldaki halk kitaplarının modernleştirme veya yeniden yazımı projelerinin birkaç çalışma dışında yeterince incelenmediği görülmektedir. Bu türden eserlerin araştırılıp değerlendirilmesi, folklor ve edebiyat eserleri arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmaktan başka, folklor ürünlerinin siyasal iktidarlar tarafından ideolojik bir aygıtla dönüştürülme süreci hakkında daha detaylı bilgiler elde etmemize imkân sağlayacaktır. Dolayısıyla popüler edebiyat olarak adlandırılan ve esasen araştırma ihtiyacı bile duyulmayan bu tür eserlerin araştırılması ve incelenmesi oldukça önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Bahadır, Z. (2002). Köy Enstitüsü. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C: 26. ss. 283-285.
- Boratav, P. N. (2014). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Duymaz, A. (2015). Fakir Baykurt'un Kerem ile Aslı'sı, *I. Teke Yöresi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. (Ed. Şevkiye Kazan Nas). ss. 15-22.
- Elçin, Ş. (1967). Halk Roman ve Hikâyeleri ile İlgili Bir Tamim ve İki Mektup, *Türk Folklor Araştırmaları*, 210, ss. 4298-4301.
- Erkal, M. (1998). *Ceyhun Atuf Kansu Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin Tema Bakımından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güloğul, F. R. (1939). *Halk Kitaplarına Dair*, İstanbul: Bozkurt Matbaası.
- Gürçağlar, Ş. T. (2018). *Türkiye'de Çevirinin Politikası ve Poetikası 1923-1960*. (Çev. Tansel Demirel). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Güvenç, A. Ö. (2019a). *Halk Anlatılarının Yeniden Yazımı Sürecinde Tepegöz (1923-2018)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güvenç, A. Ö. (2019b). Bir Halk Hikâyesi Parodisi, Bağlamından Kopan Bir Kahraman: Asrî Kerem. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 66, ss. 237-260.
- Güvenç, A. Ö. (2020). *Folklor ve Sinema*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Irmak, E. (2018). *Eski Köye Yeni Roman Köy Romanının Tarihi, Kökeni ve Sonu (1950-1980)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kansu, C. A. (1969). Halk Öyküleri: Kerem ile Aslı, (Şiir). *Türk Dili*, 213, ss.205-206.
- Kansu, C. A. (1971). Anadolu Halk Tarihinde Yunus Emre, *Türk Dili*, 240, ss. 411-429.
- Kansu, C. A. (1972). *Sevgi Elması*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Necatigil, B. (1999). *Halk Hikâyelerimiz ve Halk Kitaplarımız. Düzyazılar I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. ss.145-52.
- Ocak, A. Y. (2009). Türkiye’de Yunus Emre Araştırmaları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme ve Yunus Emre Problemi, *Türk Sufiliğine Bakışlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özarlan, M. (2019). *Ferhat ile Şirin Mukayeseli Bir Araştırma*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Öztürk, S. (2006). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Halk Kitaplarını Modernleştirme Çabaları, *Kebikeç*, 21, ss. 47-72.
- Türk Dili Dergisi (1972). *TDK. Halk İçin Kitaplar Dizisi*, Nisan, 247. ss. 61-62.
- Türkmen, F. (2015). *Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yayınları.
- Zipes, J. (2018). Kim Korkar Grimm Kardeşlerden? Peri Masalları Yoluyla Toplumsallaştırma ve Politikleştirme. *Peri Masalları ve Yıkma Sanatı*. (Çev. Z.Ç. Kanburoğlu), İstanbul: Alfa Yayınları, ss. 133-178.